

Toelichting op dossiers Jules Philippona

Dossier Weidevogel-transecttellingen en blokinventarisaties 1962-1990

Dossier Huiszwaluwinventarisatie 1966-1969

Dossier Overwinterende ganzen 1967-1998

Dossier Veldleeuwerikinventarisatie 1962-2013

Dossier Weidevogel-transecttellingen en blokinventarisaties 1962- 1990

Vooraf in 1962-1971 zijn in graslandgebieden minstens 36 transecten van 2000 m gelopen en minstens 56 gebieden blokken van 20-240 ha geïnventariseerd. Zijn belangstelling hiervoor ontstond door een lezing van prof. De Vries uit Wageningen en diens publicaties in *De Levende Natuur*. Tellingen zijn opgenomen in tabellen. Het zijn eenmalige dagtellingen/inventarisaties meest tussen 20 april en 31 mei, met vermelding van tijdstippen, doorgaans onder gunstige weersomstandigheden, in alle delen van het land maar vooral in Friesland, Overijssel, Noord- en Zuid-Holland. Locaties zijn voor een deel vastgelegd met coördinaten. Van waargenomen weidevogels, inclusief eenden en zangvogels, zijn aantallen (zang, balts, aanwezig) en bijzonderheden genoteerd en naderhand omgerekend naar aantallen paren en dichtheden. Tevens is het landschap kort gekarakteriseerd, inclusief het waterpeil in de sloten, landbouwwerkzaamheden etc. Ook in andere biotopen en in het buitenland is geteld. Deze tellingen vormen belangrijk *weidevogelreferentiemateriaal* uit de periode dat veel soorten optimale dichtheden hadden. Deze telgegevens zijn gebruikt voor berekening van de landelijke populatie omvang van de Grutto, gepubliceerd door Theo Mulder (1972. *De Grutto in Nederland. Wetenschappelijke mededeling KNNV nr. 90*), die tot op de dag van vandaag een goed beeld van de toenmalige (hoge) stand van de Grutto geven. Gegevens van andere weidevogels zijn, met uitzondering van Veldleeuwerik, niet op een dergelijke wijze uitgewerkt. In 1972-1987 en minder frequent tot 1994 zijn vrijwel jaarlijks weidevogels geïnventariseerd in weidevogelrijke gebieden in de omgeving Steenwijk, Zwartsluis, Staphorst en Hasselt (o.a. Barsbekerbinnenpolder, De Wieden, Veldiger Buitenlanden en Veerslootlanden). Tevens wordt ook elders geïnventariseerd, zoals in Friesland (Lemserpolder), langs de IJssel Zwolle-Kampen en bij Schokland. In 1980-1983 en in sommige latere jaren zijn in Overijssel scores bijgehouden van weidevogel-kuikenaantallen.

Dossier Huiszwaluwinventarisatie 1966-1969

In 1966-1973 coördineert Jules Philippona de landelijke inventarisatie van Huiszwaluwen onder auspiciën van het Contactorgaan voor Vogelstudie van de KNNV. Het eindverslag met een schatting van de landelijke populatie, verspreidingskaart en tabellen verschijnt in 1974 (Philippona J. *De Huiszwaluw – Delichon urbica*, Aantallen en verspreiding in Nederland. *De Levende Natuur* 77: 33- 43).

Het dossier bevat (1) tellijsten per provincie met per gemeente het aantal getelde nesten, het teljaar, kwalificatiegetal (van I zeer onvolledig tot V vrijwel volledig) en geschatte/berekende/aangehouden aantal nesten. (2) tabel met totaalaantallen per provincie, (3) tellijsten van tussen 1966 en 1973 in meerdere jaren getelde kolonies en (4) overzicht van kolonies in de Noordoostpolder. Na 1973 worden getelde aantallen in dagboeken gemeld en vanaf 1989 zijn ze opgenomen in landelijke database kolonievogels van Herman Leys/Dick Jonkers/Sovon. Philippona heeft vooral kolonies geteld in Flevoland, Overijssel, soms ook in Zeeuws-Vlaanderen, Betuwe, Zuid-Holland, Friesland, Drenthe, IJssel Zwolle-Zutphen. Na 1994 ligt de nadruk op de IJsselstreek bij Zutphen en de Noordoostpolder.

Het belang van dossier Huiszwaluw-tellingen

In vergelijking met landelijke populatieschattingen vanaf 1989 vallen schattingen uit 1966-1973 aanzienlijk lager uit dan verwacht. De tussentijds op veel plekken geregistreerde aanzienlijke afname blijkt niet uit de vergelijking van landelijke totalen (zie o.a. publicatie Leys & Jonkers 1991, van Dijk 2013). Een eenduidige verklaring hiervoor is er voorsnog niet, maar zou samen kunnen hangen met onderschatting toentertijd door geringe (tel)ervaring, geringe landelijke teldekking, geringe kennis van de landelijke verspreiding en daardoor extrapolatie op basis van onvolledige informatie. Het dossier bevat veel referentiemateriaal. Door

de in 1966-1973 getelde (precieze) locaties nu wederom te tellen kan er met de huidige kennis en informatie mogelijk een nieuwe inschatting gemaakt worden van de aantalsveranderingen en toenmalige populatie.

Dossier Overwinterendeganzenvan1967-1998

In oktober – maart 1967-1998 worden steevast overwinteringsplaatsen van ganzen bezocht in Friesland, Overijssel, Flevoland en minder frequent ook in Gelderland (na 1994), Noord-Brabant en elders in Nederland en tevens in andere Europese overwinterings- en doortrekgebieden. In veel gebieden zijn leeftijden van ganzen geschat om een indruk te krijgen van het broedsucces in de noordelijke broedgebieden. Vanuit schuilhutten wordt het gedrag van ganzen bestudeerd, onder andere op gezamenlijke slaapplekken en met behulp van correspondenten zijn trekbewegingen in internationaal verband geregistreerd. Uit deze periode stammen talrijke (internationale) publicaties die sterk hebben bijgedragen aan de bescherming van ganzen en van hun bedreigde winterverblijven (ruilverkaveling, ontwatering, wegeaanleg, jacht etc.) en aan de kennis van leefwijze en gedrag. Het dossier van ganzen bestaat uit telgegevens opgenomen in de landelijke watervogelarchieven en databases van voorheen het RIVON en Rijksinstituut voor Natuurbeheer en thans Sovon vogelonderzoek Nederland, in talrijke publicaties en voor en deel in de dagboeken.

Diversen

In de eerste jaren zijn regelmatig opmerkingen over de weersomstandigheden opgenomen. Voor de winter van 1941 - 1942 gebeurt dat zelfs dagelijks (strengere winter). Over de nog strengere winter van begin 1947 wordt echter niets gezegd. Ook de superwinter van 1963 komt er maar bekaaid van af. Af en toe worden ook medevogelaars genoemd. Wellicht aardig voor de geschiedenis van de huidige VWG Zuid-Kennemerland. Later trekt JP vooral met Theo Mulder op.

In de jaren vijftig en zestig doet JP ook trekwaarnemingen vanaf het Kopje van Bloemendaal en vanaf de zeereep bij de Langevelderslag (toen hij in Lisse woonde). Deze waarnemingen leveren weinig inzicht op over de vogeltrek in die dagen. Bij de tellingen ontbreken vaak gegevens over de tijdsduur en de weersomstandigheden. Ze zijn te fragmentarisch om van betekenis te kunnen zijn.